

بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان تحلیل ثانویهٔ موج ششم پیمایش ارزش‌های جهانی^۱

رضا غیاث‌آبادی فراهانی*

منصور وثوقی**، مصطفی ازکیا***

چکیده

پدیده تجددگرایی آثار متنوعی بر ویژگی‌های اخلاقی داشته است و این موضوع مهمی در مطالعات عموم جامعه‌شناسان بوده است. می‌توان براساس این تحلیل‌ها و دغدغه مطرح‌شده‌ها در بخش اخلاق مطرح کرد سؤالاتی از این دست که در مسیر تغییرات جدید مسائل اخلاقی چه جایگاهی دارند؟ دو دیدگاه در این رابطه وجود دارد که نظریه‌پردازان کلاسیک، از به‌وجود آمدن یک نظام اخلاقی جدید می‌گویند و جامعه‌شناسان معاصر با رویکردی تلفیقی و یا انتقادی به آن پرداخته‌اند در این پژوهش براساس داده‌های پیمایش موج ششم موسسه ارزش‌های جهانی که توسط رونالد اینگلهات و ولزاد اداره می‌شود به بررسی پژوهشی این دیدگاه‌ها پرداخته شده است. این تحقیق به روش تحلیل ثانویه، داده‌ها و اطلاعات مربوط به ۶۰ کشور جهان را براساس تعریف عملیاتی دو متغیر تجددگرایی و فعالیت در امور خیریه استخراج و مجدداً تحلیل کرده است.

بررسی کلی میان تجددگرایی یا مدرنیسم و با ویژگی‌های اخلاقی نشان می‌دهد برخی مولفه‌های تجددگرایی با برخی ویژگی‌های اخلاقی روابط معناداری دارد همچنین در مجموع با افزایش گرایش به تجدد عضویت و فعالیت‌های در سازمان‌های خیریه و انسان‌دوستانه کاهش می‌یابد.

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه (نویسندهٔ مسئول)، ghiasabadi@khorasannews.com

** استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، vosooghi_mn@yahoo.com

*** استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

rural.development1388@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱/۵، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۶/۱۶

کلیدواژه‌ها: تجددگرایی، مدرنیسم، نظام اخلاقی، تحلیل ثانویه، پیمایش ارزش‌های جهانی.

۱. مقدمه

تغییرات در عصر جدید به قدری وسیع بوده است که بی‌راه نیست اگر بگوییم، عصر جدید، دانش جامعه‌شناسی را ایجاد کرد تا به بازشناسی و فهم تغییرات خود بردازد. و تعبیر دیگر می‌توان گفت "مدرنیته، عمیقاً و ذاتاً جامعه‌شناختی است." (گیدنز؛ ۱۳۸۴:۱۳). در میان تغییراتی که این روزها در جریان است، اهمیت هیچکدام به اندازه اتفاقاتی نیست که در زندگی شخصی، در روابط جنسی، حیات عاطفی، ازدواج و خانواده در حال وقوع است. در خصوص این که ما چگونه درباره خود فکر می‌کنیم و چگونه با دیگران پیوند و رابطه برقرار می‌کنیم انقلابی در جریان است. این انقلاب است که در مناطق و فرهنگ‌های مختلف با سرعت‌های مختلف و با مقاومت‌های بسیار در حال پیشرفت است. (گیدنز، ۲۰۰۳: ۶)

از سویی دیگر فردی دیگر مانند گوستاو استوا فعال سیاسی مکزیکی می‌گوید:

در مکزیک، اگر نتوان متوجه بوی تعفن توسعه شد، یا باید خیلی بی‌حس و یا خیلی ثروتمند بود. صدمه زدن به اشخاص، فساد سیاسی و انحطاط طبیعت که تا همین اواخر در توسعه بطور ضمنی وجود داشت، امروزه قابل لمس و درک است (پیت، ۱۳۸۴: ۱۹۸).

جریان انتقادی که در گرایش‌های پست مدرن‌ها و پسا توسعه‌ای‌ها، فرانکفورتی‌ها، فیمینسم‌ها سنت‌گراها در مقابل عصر مدرن‌ها صف آرایی کرده‌اند بسیاری از انتقادات خود را حول نظام اخلاقی عصر مدرن مطرح می‌کنند

از قرن هجدهم آدم اسمیت گفته بود که اساس اخلاقیات این است که خود را در جای آن که رنج می‌برد بگذاریم (کرزناریک، ۱۳۹۴: ۹۱) تامس نیگل نیز سعی کرده است تا در اخلاق عنصری مشترک و عام را بیابد. برای انجام چنین کاری به بررسی فاعل و عامل اخلاقی روی می‌آورد. راهکار نیگل در این مورد بسیار شبیه کانت است، هرچند که با آن تفاوت دارد. نیگل عنصر مشترک اخلاق را «نوع دوستی» می‌داند. مراد نیگل از نوع دوستی، همان طور که خود اشاره دارد، از خودگذشتگی خاضعانه نیست، بلکه تمایل به انجام فعل

برای منافع دیگران است، بدون نیاز به انگیزه‌های پنهانی. (نیگل، ۱۹۷۰: ۷۹) در واقع مقصود او از نوع دوستی، هر گونه رفتاری است که علتش صرفاً این باور باشد که دیگران باید از این رفتار سود برده یا از آن زیان نبینند. (همان، ۱۶)

به نظر می‌رسد دیگر دوستی در تمام دین‌ها به عنوان اصل زرین یا قاعده طلایی معروف است با این گزاره مشترک که: «آنچه برای خود می‌پسندی برای دیگران بپسند و آنچه برای خود نمی‌پسندی برای دیگران نیز نپسند».

براین اساس و همچنین داده‌هایی که توسط تحقیقات موسسه پیمایش ارزشهای جهانی (WVS) در بسیاری از کشورهای جهان جمع‌آوری شده است می‌توان به بررسی این موضوع پرداخت که رابطه میان تجددگرایی با رفتارهای اخلاقی مانند نوع دوستی و سایر ویژگیهای اخلاقی و همچنین و عضویت و فعالیت در سازمانهای خیریه در میان مردمان ۶۰ کشور از جهان چگونه است همچنین صفات اخلاقی ذکر شده در پرسشنامه موسسه پیمایش ارزشهای جهانی چه نسبتی با مولفه‌های تجددگرایی دارند؟

۲. مبانی نظری تحقیق

برای تعریف مدرنیسم [Modernism] و یا معادل آن در فارسی تجددگرایی نیاز به تفکیک میان مدرنیسم با مدرنیته (تجدد)، مدرنیزاسیون (نوسازی) و در ابتدا نیز تعریف مدرن [Modern] و سنت هستیم و از آنجایی که مدرنیسم نوعی گرایش است مفهوم گرایش نیز تعریف شده است. اصطلاح «مدرن» از ریشه‌ی لاتین [Modo] اقتباس گردیده است. این واژه در ساختار اصلی ریشه‌ای خود به مفهوم «به روز بودن» و یا «در جریان بودن» است. چنین مفاهیم و مضامینی بیانگر تمایزی است که امور و پدیده‌های مدرن نسبت به امور کهنه و قدیمی، یا امور به وقوع پیوسته در دوران گذشته دارد. (رهنمایی، ۱۳۸۰: ۱۳۲) اما تجدد یا 'مدرنیته' [Modernity] برخلاف صفت 'مدرن' که اشاره به زمان و مکان خاصی ندارد، اشاره‌ای نسبتاً مشخص به زمان و مکان و تمدنی معلوم است. اصولاً تعریف 'مدرنیته' "نوعی شرایط یا دوره‌ی زمانی و جایگاه یا موقعیت مکانی برای مدرنیته در نظر می‌گیرد، یا مدرنیته را با آن ملازم و همراه می‌سازد." (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۳۷)

به غیر از مدرنیزاسیون یا "فرایند عینی تحولات اقتصادی و سیاسی" (میرسپاسی، ۱۳۸۱: ۱۳۲) بازوی دیگر مدرنیته، فرآیندی بینشی است که 'مدرنیسم' خوانده میشود. در واقع می‌توان گفت برخلاف فرایند عینی مدرنیزاسیون، مدرنیسم از جنس ایده است. "نوعی

۱۲۰ بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویه ...

ایدئولوژی است؛ نوعی اندیشه است که در پی جایگزین کردن مدرن به جای کهنه است." (سروش، ۱۳۷۸: ۳۵۲)

بنابراین آنچنان مشخص است مدرنیسم نوعی گرایش است اما در یک طبقه بندی از ویژگی‌های این گرایش می توان به مولفه های زیر اشاره کرد :

۱. گرایش انسان به عقل‌گرایی (ازکیا و دیگران ، ۱۳۹۲ ، ۲۴۹)، یا به تعبیر دقیق‌تر استدلال‌گرایی.

۲. گرایش انسان به آزادی . (گنجی ، آشوری ۱۳۷۵ ، ۷)

۳. گرایش انسان به لحاظ اقتصادی به رفتار اقتصاد سرمایه‌داری. (ملکیان، ۱۳۸۶، ۳۴-۴۵)

۴. گرایش انسان به لحاظ سیاسی به یک دموکراسی لیبرال. (جهانبگلو ، ۱۱۵)

۵. گرایش انسان به اومانیسم است . اومانیسم یا انسان‌گرایی اعتقاد به این قول است که همه چیز باید به نحوی در خدمت انسان قرار گیرد . (ملکیان، ۱۳۸۶، ۳۴)

۶. به غیر از موارد یاد شده مساله تجدد گرایی در ایران با یک ویژگی اضافی تاریخی نیز همراه بود و آن عبارت بود از نوعی احساس عقب افتادگی نسبت به جهان غرب (جهانبگلو ، ۴۷، ۱۳۸۱)

۷. گرایش انسان به تفکر انتقادی و (جهانبگلو ۱۳۸۱ ، ۱۸۷)

۸ اعتقاد راسخ انسان به پیشرفت بشری (ازکیا و دیگران ، ۱۳۹۲ ، ۳۰۰)

۹. گرایش به ناپایداری ابدی تعبیر شده است ، بطوریکه به تعبیرشارل بودلر شاعر فرانسوی وظیفه((نقاش زندگی مدرن)) را کشیدن ناپایداری می داند . (۱۹۹۲، ۴۵) (Frisby,

اما میان گرایش به تجدد ، نوگرایی و یا مدرنیسم و نظام اخلاقی چه روابط برقرار است در یک طبقه بندی کلی تاریخ جامعه شناسی اخلاق (البته تعریف اخلاقی در بیان آنها یک مفهوم کلان و به یک معنای نزدیک به نظام رفتاری است) را می توان به چهار دوره کلی تقسیم کرد:

الف- عصر بنیانگذاران جامعه شناسی که در پی فهم تغییرات اخلاقی و نظام اخلاقی جدید در جامعه هستند . در نوشته های کنت و دورکیم به وضوح دغدغه های تربیتی و اخلاقی قابل مشاهده است .

ب- ظهور و تثبیت جامعه‌شناسی کارکرد گرا، بویژه در آثار تالکت پارسنز، تاکید بر اجماع اخلاقی جامعه است. این جریان، رفته رفته جریان اصلی جامعه‌شناسی را به خود اختصاص داد. آنها نظام جدید اخلاقی برآمده از مدرنیسم را تایید و دارای ریشه‌های ساختاری و متناسب با نظام اجتماعی جدید می‌دانند

ج- دوره سوم در جامعه‌شناسی شامل جامعه‌شناسی انتقادی بود که در واقع، واکنشی به مراحل پیشین است و انتقادهایی به رویکرد محافظه کارانه جامعه‌شناسان است این دوره که ریشه‌های آن با کارل مارکس شروع می‌شود در حوزه‌های مختلف از نظام اخلاقی حاکم بر سرمایه داری و نظام اخلاقی مردسالارانه تا صنعت فرهنگ و اصولاً ساختارهای اخلاقی به انتقاد می‌پردازد

د- برداشت‌های جدید در جامعه‌شناسی اخلاق، به سمت تلفیق خلاقانه‌ای میان جامعه‌شناسی، روانشناسی، و نورولوژی پیش می‌رود. این را می‌توان فاز چهارم جامعه‌شناسی اخلاق به حساب آورد. در این فاز، کوشش می‌شود تا همه چیز با هم چفت و بند و بسط شود، تا نحوی کمک و مدد عملی کارآمد برای احیای اخلاق فراهم گردد.

برجسته‌ترین سنتهای نظری در جامعه‌شناسی، از جمله سنتهایی که از نوشته‌های مارکس، دورکیم و وبر سرچشمه می‌گیرند، همگی گرایش به این داشته‌اند که در تفسیر ماهیت مدرنیته، عامل تغییرات فراگیر را در نظر داشته باشند. (گیدنز، ۱۳۸۴: ۱۴)

در اندیشه مارکس مفهوم اقتصاد سرمایه داری، در نظریات ماکس وبر ظهور عقلانیت صوری، در مطالب دورکیم اشاره به ظهور همبستگی اورگانیک و تضعیف وجدان جمعی و بالاخره در اندیشه زیمل اقتصاد پولی، جملگی از مهمترین مولفه‌های جامعه‌مدرن در نزد این بزرگان بوده است.

به عقیده "امیل دورکیم"، رقابت سرمایه دارانه عنصر اساسی سامان صنعتی نوپدید نیست و برخی از ویژگیهایی را که مارکس بر آنها تاکید شدید داشت، حاشیه‌ای و گذرا می‌انگاشت. خصلت به شدت متغیر زندگی اجتماعی مدرن اصولاً از سرمایه‌گذاری مایه نمی‌گیرد، بلکه از محرک پرتوان تقسیم کار پیچیده‌ای سرچشمه می‌گیرد که از طریق بهره برداری صنعتی از طبیعت، تولید را در جهت برآوردن نیازهای انسانی به پیش می‌راند. (گیدنز، ۱۳۸۰: ۳۵)

جامعه‌شناسی اخلاق دورکیم تاکید دارد که مشکل اجتماع در درجه اول مشکل اقتصادی نیست بلکه خصوصاً مشکل اجماع است. یعنی مشکل اصلی نظام اجتماعی به

احساسات مشترک افراد، که تعارض‌ها در پرتو آنها تخفیف می‌یابند، خودخواهی کنار گذاشته می‌شود آرامش حفظ می‌گردد، مربوط می‌شود. (آرون، ۱۳۶۳: ۷۳). دورکیم معتقد است که تاریخ، هیچ بحرانی مانند آنچه که در جوامع غربی به وجود آمده، به خود ندیده و آن از دست رفتن اقتدار اخلاقی سنتی گذشته است. (ریترز، ۱۳۷۳: ۹۶).

در این رابطه جمله آغازین مقاله زیمل (Simmel, 1971, G.) در مقاله "کلان شهر و زندگی ذهنی" در نگرانی بابت سرنوشت فرد در برابر عقلانی شدن فزاینده جهان با نوشته‌های وبر هم نوا است. زیمل می‌گوید: ژرف‌ترین مسائل زندگی مدرن از تلاش فرد برای حفظ استقلال و فردیت در مقابل قدرت‌های حاکم جامعه و در مقابل سنگینی میراث تاریخی و فرهنگ بیرونی و تکنیک زندگی ناشی می‌شود. (کیویستو، ۱۳۸۶: ۱۷۷). اما سوال اصلی این است که این تمایل بشر بر کنترل و مهار کردن وسلطه آدمی بر طبیعت، نظام معرفتی با مرجعیت درونی، همبستگی اورگانیک، کنش عقلانی و سرمایه‌داری چگونه پاسخ‌هایی برای نظام اخلاقی ایجاد می‌کنند. در این رابطه کریستوفر باول [Christopher Bowell] چهار مفهوم از اخلاق را معرفی کرده است. وی معتقد است در پاسخ به چند سوال مهم اینکه اخلاق چیست؟ از کجا می‌آید؟ و اشکال و تحولات آن کدام است؟ جامعه‌شناسان پاسخ‌های متفاوتی داده‌اند. از جمله وبر، زیمل، دورکیم و مارکس، اخلاق را به عنوان یک پدیده اجتماعی دیده‌اند.

وی براساس این رویکردها ۵ استراتژی هستی‌شناسانه را مطرح نموده است. منظور وی از استراتژی‌های هستی‌شناختی انواع چارچوب‌های روش‌شناختی هستند که از طریق آنها منشاء پدیده‌ها توضیح داده می‌شوند و منظور از منشاء نحوه ظهور و گسترش پدیده است. وی ۵ برداشت مهم را بنحو ذیل خلاصه کرده است:

جدول شماره ۱. استراتژی‌های هستی‌شناختی در جامعه‌شناسی اخلاق

استراتژی شناختی	وجه تمایز پیشین	تئورسین‌های برجسته
۱ کل‌گرایی	نظام‌های ناهماهنگ ارگانیکی	دورکیم و پارسونز
۲ سلسله مراتب دوگانه	نظام‌های هماهنگ درونی	مارکس
۳ سلسله مراتب	نظام‌های چندگانه، غیردوری و هماهنگ درونی	کلاسیک‌های غیرسنتی
۴ ترکیب	ساختارها (سیستم‌ها)	زیمل
۵ فردگرایی روش‌شناختی	کنش اجتماعی فردی	وبر

اما در میان نظریه پردازان معاصر رهنما در کتاب خوانش پسا توسعه می گوید بسیاری از متفکرینی که در این کتاب راجع به توسعه و پیامدهای آن سخن گفته اند، به این نتیجه رسیده اند که حقیقتاً توسعه برای مردمی که قرار بود به آنها کمک شود، «هدیه ای خطرناک» بود. توسعه با تمام متعلقاتش در محیط طبیعی آنها وارد شد و در همان زمان بیشتر آنچه را که برای آنها معنا دار و مایه دلگرمی آنها بود از آنان ستاند. (: Rahnama, 1977, 379 Bawtree). تولید بینوایی یا «فقر مدرن»، یکی از پیامدهای توسعه است. این شرایط کاملاً نوین توسط «اقتصادزدگی» جوامع ایجاد می شود، یعنی وابستگی فزاینده به اقتصاد از طریق افزایش نیازهای القا شده، نیازهایی که برآورده سازی آنها برای بخش گسترده ای از مردم بیش از پیش اگر نگوئیم دشوار، غیر ممکن است. اقتصاد نوین که چهره تولیدی دوگانه دارد (تولید همزمان فراوانی و بینوایی) نوع بشر را به گونه ای، به مشارکت در تولید اشکال نوین بینوایی سوق می دهد. (رهنما، ۱۳۸۵، ۱۳) جامعه مصرفی از نظر بودریار درگیر اسطوره مصرف است، یعنی گفتار جامعه معاصر درباره خود آن؛ مصرفی که غایت گفتمانی اش این است که از

مصرف کننده، انسانی جهانی یعنی تجسم عام، آرمانی و نهایی نوع بشر، و از مصرف، نطفه ای برای رهایی انسانی بسازد که در عوض و به رغم ناکامی در زمینه رهایی سیاسی و اجتماعی، با توفیق همراه خواهد بود (بودریار، ۱۳۸۹: ۱۱۹).

بنابراین انسان به جای کنترل نیازها و امیال برای رستگاری می بایست جهان را برای ارضاء و کامیابی آنها آماده کند و یکی از شاخصهای خوشبختی کام یابی بیشتر نیازها و امیال تعریف می شود به عبارتی عقلانیت عصر جدید به همراه تفکر اومانستی در کنار تعریف جدید از کامیابی و پیشرفت، توجه به نیاز دیگری در انسانها را کاهش داد. از سویی دیگر هابرماس این طور استدلال می کند نظام [System] و ویژگی عقلانی شدن آن بر زیست جهان [Life World] و شکل عقلانی شدن متمایز آن غلبه می کند از منظر هابرماس عقلانی شدن هر دو به زیست جهان و نظام باید این اجازه را بدهد که بصورت منفک از هم هر کدام دیگری را ارتقا بخشد نه اینکه هم چون زمان حاضر نظام زیست جهان را از شکل بیندازد. از فراگرد عقلانیت مورد نظر ویر که نظام قلمرو عقلانیت صوری است و زیست جهان (جهان حیاتی) جایگاه عقلانیت ذاتی است. استعمار جهان حیاتی بازگویی این نظر و براست که در جهان نوین، عقلانیت صوری بر عقلانیت ذاتی پیروز شده است و بر آنها تسلط یافته است. (ریترز، ۱۳۸۵، ۷۳۵) بر این کنش اخلاقی تحت تاثیر

فزاینده این استعمار است و مطلوبیت‌ها به سمت کمی شدن و کالایی و فردی شدن سوق پیدا می‌کند و این موضوع با اساس رفتار اخلاقی و ناعدوستی در تضاد است. از سویی تفکر اومانیستی [Humanism] عصر مدرن نیز نگاه و رویکرد جدید به بشر بخشیده‌اشته اومانیسم، سیستمی هم‌آهنگ و مشخص فکری و نظامی اعتقادی است. (1988:530, Monfasani). اومانیسم، در تضاد با تمام نظریه‌های جبرگرا، تقدیرگرا و معتقد به سرنوشت است. اومانیسم به انسانی باور دارد که از گذشته تا کنون رشد کرده، دارای آزادی و حق انتخاب است و در یک محدودهٔ مشخص، می‌تواند تعیین‌کنندهٔ سرنوشت خودش باشد. (Lamont 1977:14). آریلاستر می‌گوید: براساس اومانیسم، اراده و خواست بشر، ارزش‌های اصلی بلکه منبع ارزش‌گذاری محسوب شده و ارزش‌های دینی که در عالم اعلا تعیین می‌شوند، تا سر حد ارادهٔ انسانی سقوط می‌کنند. (۱۳۷۷، ۱۴۰). از دیدگاه اومانیست‌ها، ارزش‌های اخلاقی، هیچ منشأ فراطبیعی نداشته و صرفاً از تجربه‌های انسانی برخاسته‌اند و با قطع نظر از تجربه‌های انسانی، هیچ ارزش اخلاقی معنا ندارد. بنابراین، اخلاق را باید در درون زندگی انسان و نه بیرون از آن جست‌وجو کرد. هابز تمام امیال انسان و خواهش‌های آدمی را خوب و موارد مورد نفرت انسان را بد می‌شمارد. بنابراین، هر چه مطابق میل و خواهش انسان است خوب و هر آنچه را انسان، متنفر از آن باشد و مورد میلش قرار نگیرد، بد و شر به حساب می‌آورد. (گنون، ۱۳۷۶: ۱۹)

با این اوصاف، معیار فعل اخلاقی، دردآور و رنج آور بودن یا نبودن آن است. فعلی خوب است که دردآور و رنج‌آور نباشد و فعلی بد است که توأم با ملال و آزادگی باشد. پس هیچ ارزش و معیار کامل و مطلق اخلاقی مستقل از گزینش انسان، به طور فردی یا اجتماعی، وجود ندارد و ارزش‌ها متکثر و نسبی هستند. به عبارتی دیگر تمامی منابع اساسی حجیت معرفتی برای رفتار و باروهای اخلاقی زیر سوال رفت و ریشه‌های معرفتی اخلاق دچار سستی شد.

بر این اساس مطالب مطرح شده مدعای اولیه را می‌توان در رابطه میان اخلاق و تجددگرایی مطرح کرد که تجددگرایی با تغییر نیازها و امیال انسانها و همچنین باورها و تاثیر آن بر ساختار جامعه، کنش اخلاقی را تحت تاثیر قرار می‌دهد به عبارتی دیگر عصر مدرن و تجدد به باور تمام نظریه پردازان ذکر شدن دارای آثاری جدی و مهم بر کنش اخلاقی کنشگران است اما سوال مهمی که وجود دارد و پاسخ‌های دوگانه‌ای درباره آنها مطرح است آن است که برخی از این نظریه پردازان به ویژه جامعه‌شناسان کلاسیک معتقدند تجددگرایی منجر به وجود آمدن یک نظام اخلاقی جدید است که می‌توان

آثاری مثبتی نیز بر آن مترتب دانست اما در سویی دیگر نظریه پردازان عمدتاً مکتب انتقادی مانند نئومارکسیستها و پسا مدرنیسم ها آثار تجددگرایی را عمدتاً مخرب ارزیابی کرده اند که در ادامه به تحلیل دقیق این آثار در بخش یافته ها خواهیم پرداخت.

تجددگرایی در ایران

درباره اینکه تجدد چگونه و به چه شکل به ایران وارد شده است اختلافاتی وجود دارد ایران، گذرگاهی است میان آسیا و آفریقا و اروپا و در طول قرون انسان‌ها و اندیشه‌ها و کالاهای آن گذشته و از شرق به غرب و از غرب به شرق رفته‌اند. ایران در سراسر این دوران، تاثیرپذیر و تاثیرگذار بوده است. جاده ابریشم، حضور تاجران و گردشگران و عبور آنها از ایران به ویژه توسعه تجارت در عصر صفویه موضوع مهمی در ویژگی‌های فرهنگی در ایران بوده است

در عین حال مطالعات تاریخی نشان می‌دهد

الف - ایران در سده های شانزدهم و هفدهم با شدت گرفتن رقابت بریتانیا، هلند و پرتغال به منظور تسلط بر خلیج فارس، در کانون توجه قدرت های اروپایی قرار گرفته است،
ب - اعزام گروهی از ایرانیان به لندن برای یادگیری علوم نوین و اقداماتی که این گروه در بازگشت به ایران انجام دادند سرآغاز شکل گیری نوسازی در ایران است. (فاضلی، ۱۳۸۹)

ج - همچنین می توان به اهمیت نقش اقتباس آموزش و پرورش نوین از اروپا اشاره کرد
براین اساس نیمه ی اول قرن ۱۸ م. دگرگونی های مهمی در ایران رخ داد
د - در دوره پهلوی علاوه بر تاسیس دانشگاه در ایران، حضور دانشجویان ایرانی در کشور های غربی برای ادامه تحصیل و حضور مجدد آنها در ایران نقش مهمی در تغییر چهره ایران داشت. (جهانبگلو، ۱۳۸۸) (آبراهامیان، ۱۳۸۷).

ه - روند صنعتی شدن ایران، نقش قدرت و سرمایه خارجی و رواج فورديسم در دوره پهلوی (رزاقی، ۱۳۶۹: ۴۸). (ازکیا و دیگران ۱۳۹۲، ۱۰۳)

اما در مجموع به لحاظ نظری درباره تجدد در ایران سه رویکرد وجود دارد الف - نظریه مدرنیته ناقص ب - نظریه نوسازی و مدرنیته غربی ج - نظریه ترکیب فرهنگی ایران و غرب. یافته های این تحقیق در سایر کشورهای دنیا می تواند کمک کند که کدام یک از دیدگاه زیر در سایر کشور ها به لحاظ کنش اخلاقی نزدیک به این سه دیدگاه است .

۳. روش تحقیق

روش تحقیق، تحلیل ثانویه است و براساس داده‌های تحقیقات موسسه پیمایش ارزشهای جهانی [World Values Survey] انجام شده است. این اطلاعات براساس موج ششم پیمایش سالهای ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴ است. موسسه پیمایش ارزشهای جهانی بیش از ۴۰۰ گزارش پژوهشی به ۲۰ زبان دنیا و از سال ۱۹۸۱ منتشر کرده و یکی از معتبرترین سازمانهای پژوهشی جهان است. در تحلیل ثانویه اطلاعات مربوط به ۶۰ کشور براساس تعریف عملیاتی دو متغیر تجددگرایی و فعالیت در امور خیریه از میان داده‌های این پیمایش استخراج شده است. در پیمایش ششم برخلاف پیمایش‌های دوره قبل اطلاعاتی از ایران منتشر نشده است.

بزرگترین مزیت استفاده از داده‌های ثانویه کم شدن هزینه‌ها است. گاهی اوقات مجموعه‌ای از داده‌های ثانویه باید خریداری شود، اما موسسه پیمایش ارزشهای جهانی به آدرس [www.worldvaluessurvey.org] به صورت رایگان در اختیار عموم قرار دارد. مزیت عمده دوم استفاده از داده‌های ثانویه وسعت اطلاعات در دسترس است. بسیاری از این مجموعه داده در طول زمان رخ داده است و امکان تحلیل بلندمدت را می‌دهد. سومین مزیت عمده استفاده از داده‌های ثانویه مربوط به فرآیند جمع‌آوری داده‌ها است که توسط افراد متخصص و حرفه‌ای در سطحی وسیع و معتبر انجام شده است.

۱.۳ متغیر مستقل

متغیر تجددگرایی براساس تعاریف مفاهیم از سنجش مؤلفه‌های، اهمیت دین و سنتها در زندگی، اهمیت ابراز خود در آموزش کودکان و اهمیت خوش بودن در زندگی و به خود رسیدن برای فرد، اهمیت موفق بودن و پیشرفت کردن، نقش علم و تکنولوژی و اهمیت آنها در جهان، مناسب بودن نظام مردم‌سالار برای کشورشان و سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشور سنجیده می‌شود. گویه‌های ۹-۲۲-۷۰-۷۳-۷۵-۹۷-۷۹-۱۳۰ و ۱۹۷ از پرسشنامه استاندارد شده پیمایش ارزشهای جهانی توسط این سازمان انتخاب داده‌های آن استخراج شده است.

۲.۳ متغیر وابسته

ویژگیهای اخلاقی نیز براساس سوالات مرتبط سوال شده در این پیمایش انتخاب شده اند که سه سوال درباره آموزش تواضع، مدار و احترام به مردم و همچنین مسئولیت پذیری در این تحقیق ذکر شده است شماره های ۱۴-۱۶ و ۲۰ گویه های مورد نظر هستند و همچنین ۳ متغیر تحمل سایر گروههای اجتماعی، به عنوان همسایه انتخاب شده است شماره های گویه عبارتند از ۲۷-۴۴ و ۴۱ هستند این سه گروه اجتماعی سایر زبان ها، سایر ادیان و سایر نژادها هستند همچنین برای موضوع عضویت و فعالیت از گویه ۳۲ استفاده شده است در این گویه ۳ پاسخ عضو نبودن، عضویت بدون فعالیت و عضو فعال به عنوان پاسخ به سوال عضویت در سازمانهای خیریه و انسان دوستانه تعیین شده است. روایی مفهوم تجددگرایی براساس نظرات اساتید کارشناسان و تحقیقات پیشین بدست آمده است پایایی موضوع نیز از آنجایی که مربوط به پرسشنامه استاندارد شده سازمان پیمایش ارزشهای جهانی است مورد تایید است

۴. یافته‌های تحقیق

تعداد کل پاسخ گویان ۸۵۲۷۳ نفر از بین ۶۰ کشور دنیا است 50.9% میانگین تعداد پاسخ گویان از زنان هستند که این رقم بین ۴۵ تا ۵۵ در کشورهای مختلف در تغییر است. براساس اطلاعات بدست آمده از جداول منتشر شده در سایت موسسه پیمایش ارزشهای جهانی ۸ گویه به شرح جدول شماره دو استنتاج شده است. در این بخش هشت مؤلفه اصلی براساس به تفکیک کشورها برای مفهوم تجددگرایی آمده است و همچنین یک گویه برای عضویت و فعالیت در سازمانهای خیریه و انسان دوستانه آورده شده است

مردم کشورهای مختلف در پاسخ به این سوال که جهان با وجود علم و تکنولوژی بهتر یا بدتر شده است در یک طیف ۱ تا ۱۰ اندازه گیری شده اند که عدد در جدول نشان دهنده میانگین انتخاب پاسخ گویان در هر کشور است نمره نزدیکتر به ۱۰ به معنای بهتر شده است می باشد بطور مثال در این سنجش کشوری مانند شیلی نمره ۶ و کمتری به دنیای با تکنولوژی و علم (تجربی) داده است و کشوری مانند ازبکستان با نمره ۸.۹ بیشترین نمره را به آن داده است.

اهمیت سنت نیز عددی بین ۱ تا ۵ است که هر چه به یک نزدیکتر سنت برای این جامعه اهمیت بیشتری داشته است براین اساس کشورهایمانند قطر و اردن گرایش بیشتری به سنت داشته اند و در مقابل هلند کره جنوبی و استرالیا کمترین اهمیت را قائل بوده اند .

در مورد مناسب بودن یک نظام مردم سالار برای کشورشان که حاصل جمع جبری درصد موافقان و مخالفان بوده و نمره ۰ تا ۱۰۰ در نظر گرفته شده است که نمره ۱۰۰ بیشترین گرایش به نظام مردم سالار نشان می دهد . کشورهایمانند آلمان زیمبابوه و مصر بیشترین گرایش به دموکراسی و بحرین روسیه و یمن کمترین گرایش را داشته اند

در باره اقتصاد و سهم بخش خصوصی در طیفی ۱۰ نمره هرچه عدد به یک نزدیکتر باشد افراد جامعه بیشتر موافق افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد هستند و نمرات بالاتر موافق با دولتی کردن اقتصاد هستند براین اساس کشورهایمانند مصر شیلی و اوکراین تمایلی بیشتری به اقتصاد دولتی داشته اند و در عوض آمریکا ژاپن و قبرس بیشترین تمایل به سمت اقتصاد آزاد را داشته اند .

درباره اهمیت پیشرفت کردن و موفق بودن فرد در زندگی در طیف ۱ تا ۵ نمره هر چه عدد کمتری کسب کرده اند اهمیت این موضوع برای افراد آن جامعه بیشتر است و اعداد میانگین پاسخ گویان هر کشور است براین اساس تایوان هلند و ژاپن کمترین علاقه به این موضوع و غنا اردن و قطر بیشتر اهمیت را به این موضوع داده اند

موضوع دیگر مساله شادی و خوش بودن فرد در زندگی است افراد در طیف ۱ تا ۵ نمره هر چه عدد کمتری کسب شود اهمیت این موضوع برای افراد آن جامعه بیشتر است و اعداد نشان دهنده میانگین پاسخ ، پاسخ گویان هر کشور است کشورهایمانند رواندا ، ژاپن و ارمنستان کمترین گرایش و کشورهایمانند بحرین کلمبیا و تونس بیشترین گرایش به این موضوع داشته اند

در مورد ارزش ابراز خود در بین ارزشهای مهم انتقال به کودکان درصد ذکر شده در لیست ارزشهای مهم برای آموزش به کودکان یاد شده است ۱۷٪ پاسخ گویان الجزایری گزینه "ابراز خود" را به عنوان ارزش مهم برای آموزش به کودکان ذکر کرده اند کشورهایمانند کره جنوبی آذربایجان و اسلوانی درصد بالاتری در این رابطه داشته اند و کشورهایمانند یمن ، روندا و اسپانیا مقدار کمتری را بدست آورده اند

اهمیت دین در زندگی نیز براساس جمع جبری درصد افرادی که آن را مهم و یا خیلی مهم دانسته اند با افرادی که آن را کم اهمیت و یا بی اهمیت خوانده اند بدست آمده است

و عددی بین منفی ۱۰۰ تا مثبت ۱۰۰ را شامل می‌شود که عدد مثبت ۱۰۰ بیشترین اهمیت برای دین در زندگی را نشان می‌دهد در این بخش کشورهایی مانند الجزایر اردن فیلیپین و غنا اهمیت زیادی برای دین قائل بوده‌اند و کشورهایی مانند استرالیا ، استونی و چین اهمیت ناچیزی برای آن قائل هستند .

شاخص تجددگرایی نیز از جمع جبری اعداد استاندارد شده متغیرها و سپس استاندارد مجدد آنها حاصل شده است .

۱۳۰ بررسی رابطه تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویه ...

جدول شماره ۲. نمره شاخص و مولفه های تجددگرایی به تفکیک کشور

مؤلفه‌های تجددگرایی	حجم نمونه	شاخص تجددگرایی	وضعیت جهان با علم و تکنولوژی ^۹	اهمیت سنت ^۸	مناسب بودن نظام مردم سالار برای کشورشان ^۷	افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشور ^۶	اهمیت موفق بودن و پیشرفت کردن ^۵	اهمیت خوش بودن در زندگی و به خود رسیدن برای فرد ^۴	اهمیت ابراز خود در آموزش کودکان ^۳	اهمیت دین در زندگی ^۲	شماره گویه
نام کشور	N	Z									
الجزایر	1200	-1.05	7	1.9	70	6	2.3	2.3	18%	95	
آذربایجان	1002	1.80	8.6	1.8	64	5.2	3.3	3.2	54%	38	
آرژانتین	1030	-0.09	6.7	2.7	78	6.1	3.2	2.9	15%	14	
استرالیا	1477	0.93	7.9	3.4	76	4.7	3.6	3.7	36%	-34	
بحرین	1200	-1.11	7.6	2.5	53	6.3	2.5	2.5	13%	74	
ارمنستان	1100	0.98	7.2	2.1	76	6.2	3	4.4	20%	79	
برزیل	1486	-1.77	6.3	2.5	66	5.2	3.1	2.6	9%	79	
بلاروس	1535	0.82	7.6	2.6	71	5	3.4	3.7	30%	-3	
شیلی	1000	0.27	6	2.6	86	6.8	3.1	2.3	36%	19	
چین	2300	1.05	8.3	2.9	63	5.7	3.1	3.9	11%	-69	

رضا غیاث‌آبادی فراهانی و دیگران ۱۳۱

7	38%	3.1	4.1	5	81	2.9	7	0.78	1238	تایوان
71	32%	2.6	2.6	5.7	68	2.1	6.2	-0.90	1512	کلمبیا
60	39%	3.9	2.6	4.7	90	2.1	6.5	0.28	1000	قبرس
76	13%	2.4	2.5	5.7	77	2.2	6.9	-1.11	1202	اکوادور
-48	63%	3.6	3.9	5.9	67	2.9	7.7	2.50	1533	استونی
94	12%	3.9	2.6	5.1	70	1.6	7.7	0.00	1202	گرجستان
-24	39%	3	3	5.1	90	3.1	7.3	0.58	2046	آلمان
97	23%	3.8	1.9	5.8	91	2.2	6.7	-0.27	1552	غنا
-33	31%	2.9	3.2	5.8	70	3.2	7	0.16	1000	هنگ کنگ
79	64%	3.6	2.8	5.3	64	2.6	6.7	0.25	1581	هند
95	13%	2.5	2.4	5.9	76	1.9	7.7	-0.55	1200	عراق
-48	34%	4.1	4.2	4.5	62	4.1	6.8	0.12	2443	ژاپن
10	29%	3.7	3.2	6.7	74	2.6	8.5	1.99	1502	قزاقستان
99	25%	2.2	1.9	6.7	77	1.7	6.9	-0.60	1200	اردن
10	50%	3.1	3.1	5.5	50	3.5	7.4	-0.18	1200	کره جنوبی
91	29%	2.5	2.1	5.9	59	1.9	7.7	-0.68	1303	کویت
70	14%	3.4	2.9	5.8	44	2.5	7.7	-0.71	1500	قرقیزستان

۱۳۲ بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویه ...

57	23%	2.5	2.5	5.2	56	2.6	6.1	-2.07	1200	لبنان
98	23%	2.4	2.2	6	71	1.8	8.4	-0.12	2131	لیبی
94	11%	3.6	3	6.1	85	2.2	7.2	0.27	1300	مالزی
68	19%	2.6	2.7	6.1	67	2.3	6.6	-0.90	2000	مکزیک
98	30%	3.7	3.5	5.3	83	2	7.7	1.04	1200	مراکش
-47	23%	3.5	4.4	5.5	75	3.9	7.2	0.75	1902	هلند
-23	32%	3.9	3.8	4.5	69	3.3	7.3	0.47	841	نیوزیلند
95	23%	3.1	2.2	5.5	83	2.1	6.9	-0.65	1759	نیجریه
96	17%	2.3	2.4	5.9	56	2.3	7.9	-1.19	1200	پاکستان
62	23%	3.2	3.1	5.9	83	2.4	6.3	-0.11	1210	پرو
96	12%	3.1	2.6	6.3	51	2.3	6.2	-1.54	1200	فیلیپین
60	41%	3.8	2.8	6.5	59	2.1	7.9	1.33	966	لهستان
100	20%	2	1.6	6.4	64	1.3	8.2	-0.40	1060	قطر
68	29%	3.7	2.9	6	68	2.2	6.9	0.32	1503	رومانی
-11	32%	2.9	2.8	6.6	50	2.3	7.8	0.72	2500	روسیه
45	9%	4.7	2.8	3.7	65	3.2	8.3	-0.70	1527	رواندا
54	14%	3.2	3	5.2	81	2.9	7.1	-0.66	1972	سنگاپور

رضا غیاث‌آبادی، فراہانی و دیگران ۱۳۳

-33	49%	3	2.8	4.8	58	2.8	6.9	-0.14	1069	اسلونی
69	24%	2.6	2.7	6.2	42	2.6	7.1	-1.24	3531	آفریقای جنوبی
91	21%	3	2.4	5	94	2.8	7.3	-0.84	1499	زیمباوہ
-35	8%	3	3.2	5.4	88	2.6	7.1	0.27	1189	اسپانیا
-47	38%	3.2	3.8	5.2	89	3.2	7.6	1.44	1206	سوئڈ
76	15%	2.8	3	6.4	84	2.5	6.7	-0.29	1200	ٹایلنڈ
82	15%	3.9	2.6	5.5	70	2.6	7	-0.64	999	ٹرینیڈاد و توباگو
97	18%	2.2	2.2	5.9	79	1.8	5.9	-1.54	1205	تونس
86	38%	2.6	2.4	5.7	74	2.1	7.7	-0.04	1605	ترکیہ
21	32%	3.8	3.5	6.7	71	2.5	7.7	1.81	1500	اکراین
100	21%	3.4	2.7	6.7	98	1.8	7.8	1.38	1523	مصر
38	18%	4	3.5	3.7	63	3	7.3	-0.83	2232	آمریکا
-22	39%	2.4	4	5.6	84	2.9	6.6	0.71	1000	اروگوئے
47	8%	3.3	2.7	5.4	84	1.7	8.9	0.98	1500	ازبکستان
97	7%	3.3	2.7	6.7	7	1.9	8.1	-1.08	1000	یمن

مقدار عضویت در سازمانهای خیریه و انسان دوستانه بر اساس درصد افرادی که در سازمانهای خیریه و انسان دوستانه عضو هستند و همچنین درصدی از این اعضا که فعالیت دارند ذکر شده است بطور مثال در کشور استرالیا ۳۲ درصد افراد عضو بوده اند که نیمی از آنها یعنی حدود ۱۶ درصد کل پاسخ گویان اعضای فعال هستند تایوان، افریقای جنوبی و نیوزیلند درصد بالایی در عضویت دارند و فعالیت دارند و کشورهایمانند ارمنستان و آذربایجان، چین و گرجستان رقم پایین تری در این زمینه دارند

سه متغیر ارزش مورد اهتمام درباره کودکان یعنی تواضع، مدارا و احترام و مسئولیت پذیری براساس میزان موارد ذکر شده توسط پاسخگویان در کشور های مختلف بیان شده است به عبارتی دیگر ۵۶٪ پاسخ گویان در کشور الجزایر مسئولیت پذیری را جز ۵ ارزش اول مهم آموزش به کودکان ذکر کرده اند. میزان سه متغیر بعدی یعنی همسایه با نژادها، ادیان و زبانهای مختلف نشان دهنده درصد افراد در هر کشور است که حاضر به تحمل اینگونه همسایگی نیستند. میزان اعتماد به سازمانهای خیریه و انسان دوستانه نیز در یک طیف منفی ۱۰۰ تا مثبت ۱۰۰ سنجیده شده است

جدول شماره ۳: شاخص و مولفه های ویژگیهای اخلاقی به تفکیک کشور

سازمانهای خیریه و انساندوستانه ^{۱۰}		اعتماد به سازمانهای خیریه و انساندوستانه ^{۱۱}	همسایگی با سایر ادیان ^{۱۲}	همسایگی با سایر زبانها ^{۱۳}	همسایگی با سایر نژادها ^{۱۴}	اهمیت آموزش تواضع به کودکان ^{۱۵}	اهمیت آموزش مدارا و احترام به مردم به کودکان ^{۱۶}	اهمیت آموزش مسئولیت پذیری به کودکان ^{۱۷}	ویژگیهای اخلاقی
۳۲		۱۲۴	۴۱	۴۴	۳۷	۲۰	۱۶	۱۴	شماره گویه
درصد فعالان	درصد عضویت	مقدار شاخص	درصد که همسایگی را نمی پسندند			درصد افرادی که آن را ذکر کرده اند			نام کشور
2	6	-8	43%	18%	20%	34%	61%	56%	الجزایر
1	2	-8	35%	26%	58%	22%	72%	79%	آذربایجان
6	15	21	3%	4%	1%	42%	58%	57%	آرژانتین
16	32	40	4%	10%	5%	49%	86%	66%	استرالیا
13	21	41	33%	14%	31%	23%	37%	37%	بحرین
1	1	10	57%	16%	32%	24%	56%	80%	ارمنستان
10	14	22	3%	5%	2%	32%	64%	78%	برزیل
1	3	25	18%	18%	23%	14%	61%	81%	بلاروس
6	13	38	6%	5%	6%	43%	82%	77%	شیلی
0	2	29	9%	7%	11%	29%	52%	66%	چین

۱۳۶ بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویه ...

16	42	59	5%	7%	8%	24%	77%	82%	تایوان
8	14	43	7%	8%	3%	46%	86%	82%	کلمبیا
6	13	35	20%	14%	25%	36%	70%	81%	قبرس
3	6	-2	32%	34%	35%	54%	68%	75%	اکوادور
2	5	44	21%	17%	25%	43%	85%	88%	استونی
0	0	30	36%	20%	32%	15%	67%	88%	گرجستان
6	13	51	14%	13%	15%	6%	67%	81%	آلمان
4	9	53	23%	22%	20%	25%	66%	35%	غنا
7	22	39	17%	16%	19%	15%	69%	79%	هنگ کنگ
12	27	28	35%	40%	30%	74%	82%	84%	هند
4	9	20	28%	28%	28%	34%	74%	70%	عراق
2	3	-29	33%	20%	22%	45%	65%	87%	ژاپن
2	5	16	12%	11%	11%	30%	60%	75%	فزاقستان
4	9	-7	29%	27%	27%	37%	77%	73%	اردن
2	10	29	31%	33%	34%	11%	41%	88%	کره جنوبی
13	23	30		29%	28%	39%	68%	60%	کویت
9	19	26	34%	26%	28%	29%	58%	76%	قرقیزستان

رضا غیاث آبادی فراہانی و دیگران ۱۳۷

9	21	-13	34%	32%	36%	29%	47%	52%	لبنان
12	19	21	54%	39%	55%	35%	80%	72%	لیبی
5	11	55	30%	29%	31%	31%	75%	65%	مالزی
11	20	21	16%	14%	10%	43%	78%	75%	مکزیک
1	2	28	19%	11%	14%	25%	57%	64%	مراکش
3	16	-9	3%	15%	8%	23%	86%	91%	ہلند
20	35	31	1%	6%	3%	37%	83%	56%	نیوزیلند
8	22	24	27%	24%	21%	32%	60%	43%	نيجريه
2	6	-15	24%	12%	16%	37%	53%	62%	پاکستان
4	8	5	12%	11%	9%	39%	68%	71%	پرو
16	30	62	16%	31%	22%	32%	62%	67%	فيلپين
4	8	38	5%	3%	6%	15%	83%	81%	لہستان
11	22	73	12%	10%	9%	33%	77%	76%	قطر
2	4	-5	19%	17%	24%	13%	65%	70%	رومانی
1	2	3	14%	19%	17%	23%	64%	78%	روسية
6	29	16	5%	8%	4%	52%	56%	72%	رواندا
4	12	25	11%	10%	13%	26%	54%	70%	سنگاپور

۱۳۸ بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویه ...

8	16	-29	9%	5%	11%	44%	81%	83%	اسلونی
7	35	2	16%	15%	19%	28%	53%	57%	آفریقای جنوبی
6	15	48	7%	7%	8%	30%	64%	43%	زیمبابوه
4	7	32	3%	3%	5%	35%	74%	79%	اسپانیا
11	29	-5	4%	3%	3%	30%	87%	83%	سوئد
9	17	23	33%	28%	40%	44%	65%	66%	تایلند
10	20	23	3%	7%	2%	16%	84%	49%	ترینیداد و توباگو
0	1	-21	30%	13%	17%	33%	55%	77%	تونس
1	2	15	37%	30%	36%	28%	61%	67%	ترکیه
1	3	14	15%	12%	17%	20%	59%	76%	اکراین
0	1	10	20%	20%	29%	62%	59%	مصر	
16	30	24	3%	13%	6%	33%	72%	65%	آمریکا
3	6	48	3%	3%	2%	53%	82%	82%	اروگوئه
1	1	52	15%	7%	14%	24%	81%	75%	ازبکستان
3	9	3	53%	31%	34%	31%	80%	69%	یمن

جدول شماره ۴. همبستگی میان عضویت در سازمانهای انساندوستانه با مولفه های تجددگرایی

وضعیت جهان با علم و تکنولوژی	اهمیت سنت	مناسب بودن نظام مردم سالار برای کشورشان	افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشور	اهمیت موفق بودن کردن	اهمیت خوش بودن در زندگی	اهمیت ابراز خود در آموزش به کودکان	اهمیت دین در زندگی	Correlations	N=59
-0.194	0.215	-0.110	-0.283*	0.030	-0.088	0.019	-0.002	Pearson Correlation	عضویت در سازمانهای خیریه و انساندوستانه
0.141	0.102	0.412	0.030	0.822	0.505	0.884	0.988	Sig. (2-tailed)	
-0.165	0.344**	-0.143	-0.328*	0.088	-0.032	0.040	-0.068	Pearson Correlation	عضویت در سازمانهای خیریه و انساندوستانه
0.212	0.008	0.285	0.011	0.507	0.810	0.762	0.606	Sig. (2-tailed)	

جدول شماره ۵. همبستگی میان مدارا و نعدوستی با اقوام، ادیان و نژادها و مولفه های تجددگرایی

اهمیت آموزش مسئولیت پذیری به کودکان	اهمیت آموزش مدارا و احترام به کودکان	اهمیت آموزش تواضع به کودکان	همسایگی با سایر نژادها	همسایگی با سایر زبانها	همسایگی با سایر ادیان	Correlations 56<n<60	
-0.432**	-0.220	0.017	0.366**	0.425**	0.484**	Pearson Correlation	اهمیت دین در زندگی
0.001	0.095	0.898	0.005	0.001	0.000	Sig. (2-tailed)	
0.399**	0.290*	0.112	0.102	0.054	-0.056	Pearson Correlation	اهمیت ابراز خود در آموزش به کودکان
0.002	0.026	0.398	0.446	0.687	0.682	Sig. (2-tailed)	
0.101	0.028	-0.158	-0.126	-0.151	-0.118	Pearson Correlation	اهمیت خوش بودن در زندگی و به خود رسیدن
0.444	0.831	0.233	0.347	0.255	0.382	Sig. (2-tailed)	
0.443**	0.230	0.001	-0.301*	-0.351**	-0.385**	Pearson Correlation	اهمیت موفق بودن و

۱۴۰ بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویهٔ ...

.000	.080	.996	.022	.006	.003	Sig. (2-tailed)	بیشرفت کردن
-.090	-.073	-.127	.214	.204	.288*	Pearson Correlation	افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشور
.499	.582	.339	.106	.122	.030	Sig. (2-tailed)	
-.046	.173	.038	-.255	-.300*	-.303*	Pearson Correlation	مناسب بودن نظام مردم سالار برای کشورشان
.734	.193	.775	.055	.022	.023	Sig. (2-tailed)	
.182	.015	.071	-.376**	-.268*	-.432**	Pearson Correlation	اهمیت سنت
.168	.909	.595	.004	.040	.001	Sig. (2-tailed)	
.043	.008	-.258*	.198	.026	.113	Pearson Correlation	وضعیت جهان با علم و تکنولوژی
.744	.954	.049	.136	.847	.402	Sig. (2-tailed)	

جدول شماره ۶. همبستگی میان تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی

اهمیت آموزش مسئولیت پذیری به کودکان	اهمیت آموزش مدارا و احترام به کودکان	اهمیت آموزش تواضع به کودکان	همسایگی با سایر نژادها	همسایگی با سایر زبانها	همسایگی با سایر ادیان	اعتماد سازمانهای خیریه و انسان دوستانه	میزان فعالیت سازمانهای خیریه و انسان دوستانه	عضویت در سازمانهای خیریه و انسان دوستانه	Correlations N=59	
.398**	.310*	-.173	-.056	-.243	-.184	.136	-.294*	-.302*	Pearson Correlation	تجددگرایی
.002	.017	.191	.674	.064	.170	.306	.024	.020	Sig. (2-tailed)	

۵. نتیجه‌گیری

در بررسی تفکیکی و جزء به جزء میان رابطه مولفه‌های مختلف تجدد‌گرایی (نه متغیر تجدد‌گرایی) و ویژگی‌های اخلاقی یافته‌های تحلیل نشان می‌دهد که بین عضویت و فعالیت در سازمانهای خیریه و انساندوستانه و تنها با متغیر میزان گرایش به اقتصاد بخش خصوصی رابطه معنا دار وجود دارد و در مورد سایر رابطه‌ای معنا داری وجود ندارد البته در این مورد هم میزان رابطه ضعیف است بررسی‌های تکمیلی در بررسی رابطه میان عضویت و فعالیت در سازمانهای انسان دوستانه و خیریه نشان می‌دهد میزان عضویت و فعالیت در سازمانها خیریه و انساندوستانه رابطه معنادار و مستقیمی با عضویت در سایر سازمانها و نهادها دارد همچنین میزان اعتماد به ساختارها سازمانها و نهادها نیز رابطه معنادار و مستقیمی با این موضوع دارد لذا براین اساس می‌توان گفت چگونه رفتار اجتماعی و نهادی اخلاقی متأثر از شهرنشینی، صنعتی شدن، گسترش دیوان سالاری، و فرهنگ مبتنی بر دیوان سالاری، نهادی شده‌اند. البته باید توجه کرد که مساله اصلی که کنش اخلاقی است موضوعی جداست اما کنش اخلاقی نهادی شده تابع نظام دیوان سالاری در کشورها است

همچنین بررسی تحلیل همبستگی اجزا و مؤلفه‌های تجدد‌گرایی نشان می‌دهد که به ترتیب متغیرهای، اهمیت دین در زندگی، اهمیت موفق بودن و پیشرفت کردن، مناسب بودن نظام مردم سالار برای کشورشان، اهمیت سنت، اهمیت ابراز خود در آموزش به کودکان، افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشور. نگرش فرد نسبت به وضعیت جهان با علم و تکنولوژی بیشترین تقاطع را با ویژگی‌های اخلاقی داشته‌اند به علاوه اینکه متغیرهای اهمیت خوش بودن در زندگی با هیچکدام از ویژگی‌های اخلاقی رابطه معنا داری نداشتند این تحلیل‌ها نشان می‌دهد در کشورهایی که شاخص اهمیت به دین بالا بوده است تحمل‌پذیری نسبت به سایر نژادها، ادیان و زبانها کمتر است و همچنین اهمیت ارزش مسئولیت‌پذیری برای آموزش به کودکان در رابطه با سایر متغیرها اهمیت کمتری داشته است یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد هرچه در کشورها اهمیت ارزش موفقیت و پیشرفت برای آموزش به کودکان بیشتر شده است تساهل با سایر نژادها، زبانها و ادیان رشد یافته است همچنین مردم کشورهایی این کشورها اهمیت مدارا و احترام با مردم و همچنین مسئولیت‌پذیری بیشتر است. ضمناً مردم کشورهایی که نظام مردم سالاری را مناسب تر و همچنین سنتها برایشان اهمیت زیادی داشته‌اند تساهل بیشتری با

سایر نژادها، غیر هم‌زبانان و سایر ادیان داشته‌اند به عبارتی دیگر مساله مفهوم و نظام حقوق بشر [Human Rights] در سطح جامعه و نه در سطح نظام‌های سیاسی که عموماً ابزاری برای قدرت جویی استس به یک نظریه «حقوق طبیعی» و به موجب «قانون طبیعی»، تبدیل شده است و نوعی تساهل با سایر انواع و افراد بشر داده است. همچنین آمار تحلیل نشان می‌دهد در عین حال با افزایش تجددگرایی دو اهمیت ارزشهای مدارا و احترام و مسئولیت‌پذیری برای آموزش به کودکان افزایش می‌یابد

اما بررسی کلی میان متغیر تجددگرایی یا مدرنیسم و با ویژگیهای اخلاقی نشان می‌دهد در حالی که مولفه‌های تجددگرایی رابطه‌ای با فعالیت‌هایی خیریه ندارد اما شاخص کلی تجددگرایی با کنترل نشان می‌دهد میان‌گرایی به تجدد هم با عضویت و هم با فعالیت در سازمانهای خیریه و انسان‌دوستانه رابطه معناداری وجود دارد بر این اساس با افزایش‌گرایی به تجدد عضویت و فعالیت‌های در سازمانهای خیریه و انسان‌دوستانه کاهش می‌یابد بنابراین می‌توان گفت نظریه مجید رهنما در رابطه با توسعه و تولید بینوایی را می‌توان در این بخش به تولید بینوایی اخلاقی گسترش داد و به عبارتی گفت تجدد و توسعه با تغییر نظام آگاهی و مطلوبیت در فرد وی را به نوعی بینوایی اخلاقی تبدیل می‌کند این موضوع همچنین در دیدگاه جامعه‌مصرفی از نظر بودریار نیز مطرح است انسانی که درگیر اسطوره مصرف است، یعنی گفتار جامعه معاصر دربارهٔ خود آن؛ مصرفی که غایت‌گفتمانی اش این است که از «مصرف‌کننده، انسانی جهانی یعنی تجسم عام، آرمانی و نهایی نوع بشر، و از مصرف، نطفه‌ای برای رهایی انسانی بسازد که در عوض و به رغم ناکامی در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی، با توفیق همراه خواهد بود» (بودریار، ۱۳۸۹: ۱۱۹). بنابراین انسان به جای کنترل نیازها و امیال برای رستگاری می‌بایست جهان را برای ارضاء و کامیابی آنها آماده کند و یکی از شاخصهای خوشبختی کام‌یابی بیشتر نیازها و امیال تعریف می‌شود به عبارتی عقلانیت عصر جدید به همراه تفکر اومانستی در کنار تعریف جدید از کامیابی و پیشرفت، توجه به نیاز دیگری در انسانها را کاهش داد.

پی‌نوشت‌ها

1 The Relationship between Modernism and Morality & second analysis of World Values Survey in 60 country

2 Important in life: Religion

رضا غیاث‌آبادی فراهانی و دیگران ۱۴۳

- 3 Important child qualities: Self-expression
- 4 It is important to this person to have a good time; to “spoil” oneself
- 5 Being very successful is important to this person; to have people recognize one’s achievements
- 6 Private vs state ownership of business
- 7 Political system: Having a democratic political system
- 8 Tradition is important to this person; to follow the customs handed down by one’s religion or family
- 9 The world is better off, or worse off, because of science and technology
- 10 Active/Inactive membership: Humanitarian or charitable organization
- 11 Confidence: Charitable or humanitarian organizations
- 12 Would not like to have as neighbors: People of a different religion
- 13 Would not like to have as neighbors: People who speak a different language
- 14 Would not like to have as neighbors: People of a different race
- 15 Important child qualities: Unselfishness
- 16 Important child qualities: Tolerance and respect for other people
- 17 Important child qualities: Feeling of responsibility

کتاب‌نامه

- آریلاستر. آ. (۱۳۷۷) ظهور و سقوط لیبرالیسم، ترجمه عباس مخبر، تهران، نشر مرکز
- آرون. ر. (۱۳۶۳) مراحل اساسی اندیشه در جامعه شناسی. ترجمه باقر پرهام. تهران پانچ اول سازمان انتشارات اسلامی
- ازکیا. م. دانش مهر. ح. احمدرش. ر. (۱۳۹۲) توسعه و مناقشات پارادایمی جدید. انتشارات کیهان
- اینگلهارت. ر. (۱۳۷۷) نوسازی و پسا نوسازی. ترجمه علیرضا مرتضویان. فصلنامه ادبی فرهنگی ارغنون شماره ۱۳
- برمن. م. (۱۳۸۰) تجربه مدرنیته. ترجمه مراد فرهادپور؛ تهران. انتشارات طرح نو؛ چاپ دوم
- بودریار. ژ. (۱۳۸۹) جامعه مصرفی، ترجمه پیروز ایزدی، تهران. نشر ثالث
- پیت. ر. هارت ویک. ال (۱۳۸۹) نظریه های توسعه، ترجمه مصطفی ازکیا، رضا صفری شالی، اسماعیل رحمانپور، نشر لویه
- جهانبگلو. ب. (۱۳۸۲). تمدن و تجدد؛ تهران. نشر مرکز؛ چاپ اول

۱۴۴ بررسی رابطهٔ تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان؛ تحلیل ثانویه ...

- رهنما، م (۱۳۸۵)؛ هنگامیکه بینوایی فقر را از صحنه بیرون می‌راند، ترجمه حمید جاودانی، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی،
- رهنمایی. ا. ۱۳۸۰؛ غرب‌شناسی. انتشارات مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام خمینی قم.
- ریترز. ج. (۱۳۷۴) و (۱۳۸۵). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی. انتشارات علمی
- ساروخانی. ب. (۱۳۸۳). روش تحقیق‌های در علوم اجتماعی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- سروش. ع. (۱۳۷۸)؛ فربه‌تر از ایدئولوژی. تهران. مؤسسهٔ فرهنگی صراط؛ چاپ ششم
- سن. ا. (۱۳۷۷) اخلاق و اقتصاد. ترجمه حسن فشارکی. نشر و پژوهش شیرازه
- کیوستو. پ. (۱۳۸۶). اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، نشر نی، تهران
- کرزناریک. ر. (۱۳۹۴) به جنگ همدردی خوش آمدید. مجله اندیشه پویا شماره ۲۷
- گنجی. ا. (۱۳۷۵). گفتگوی اکبر گنجی با داریوش آشوری. حسین بشریه. رضا داوری. موسی غنی‌نژاد انتشارات موسسه صراط
- گون. ر. (۱۳۷۶) بحران دنیای متجدد، ترجمه ضیاءالدین دهشیری، انتشارات امیرکبیر
- گیدنز. ا. (۱۳۸۴) و (۱۳۸۰). پیامدهای مدرنیت. ترجمه محسن ثلاثی. نشر مرکز
- گیدنز. ا. (۱۳۷۸). تجدد و تشخیص. ترجمه ناصر موفقیان. نشر نی
- گیدنز. ا. (۱۳۷۹). جهان رها شده: گفتارهایی درباره یکپارچگی جهان. ترجمه علی اصغر سعیدی. یوسف حاجی عبدالوهاب. انتشارات علم و ادب
- معین. م. (۱۳۷۵). فرهنگ فارسی. تهران. امیرکبیر
- ملکیان. م. (۱۳۸۶) شناخت جهان سرآغاز تجددگرایی. ماهنامه پژوهشی سیاسی اجتماعی آیین. شماره نهم ص ۳۴-۴۵
- نیگل. ت. (۱۳۷۹). معنای درست نادرست. فصلنامه فلسفی ادبی فرهنگی ارغنون شماره ۱۶
- هابرماس. ی. (۱۳۹۱) مدرنیته پروژه ای ناتمام مجموعه مقالات مدرنیته و مدرنیسم. ترجمه حسینعلی نودری. انتشارات نقش جهان

Bauman Z., (1996) ,Modernity , The Oxford Companion to politics of the world , Oxford University press

Durkheim E.(1973) On Morality and society ,Selected Writings Edited and with an Introduction by Robert N. Bellah, The University Of CHICAGO PRESS

Frisby ,D., (1992) ,German sociologists and modernity , in Simmel and since , Routledge

Giddens, A. (2003) Runaway World: How Globalization is Reshaping our lives, publish Routledge new York, Profile Books

رضا غیاث‌آبادی فراهانی و دیگران ۱۴۵

- Illich. I.(2007) Needs, The Development Dictionary , distribute by Palgrave a division of St martin press , LLC
- Inglehart , R. and Welzel, Ch. (2010) ,Changing Mass Priorities: The Link Between Modernization and Democracy , Journal Perspectives on Politics, Volume 5
- Lamont. C, (1997) The philosophy of humanism newyork , Humanist press
- Marx, K., Friedrich E.(1848) The Communist Manifesto By Karl Marx And Friedrich Engels, wild side press
- Monfasani .J (1998) Humanism, Renaissance, in Encyclopedia of philosophy, Routeledye, (london),. v4.p.530.
- Nigel, T. (1970), The Possibility of ALTRUISM, Princeton University Press
- Powell, Ch. (2010) , four concept of morality ,in: Hitlin Steven and Vaisey (2010) , handbook of sociology of morality ,springer
- Rahnama .M& Bawtree .V (1997) , The Post-Development Reader, Zed Books
- World Values Survey , www.worldvaluessurvey.org

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی